

**«Почитаемая, но не читаемая»
Леся Українка зблизька**

25 лютого 2020 року відзначаємо 149 річницю від дня народження геніальної Лесі Українки. Хочемо звернутись *ad fontes!*, а саме до листування останніх років – 1903-1913. Останнє десятиліття – коли народжувались та публікувались її геніальні драми на світові сюжети, вона співпрацювала з українськими і закордонними журналами, досягла визнання. Але Лариса Косач втрачає близьких, швидко руйнується добробут, загострюється тяжка хвороба.

Укоотре перечитуючи Лесю Українку, знаходиш для себе дуже змістовні, прицільні думки та спостереження над життям, які і досі, попри вікову дистанцію, залишаються свіжими та актуальними.

Про навчання:

Учіння то – *l'antichambre de la vie* (переддень, передпокій, початок життя) (до матері О.П. Косач, 1903 р.)

Про полеміку:

Я хочу, щоб моя відповідь одбивала своїм спокійним, навіть «рицарським» тоном від тої дикої бурсаччини. (до матері О.П. Косач, 1903 р.)

Я тільки думаю що мій *ritterliches Benehmen* (лицарська поведінка) більш засоромив і більш покорив мого противника, ніж то могла б зробити найгірша полемічна лайка. (до Кобилянської О.Ю., 1903 р.)

Про працю:

Я думаю, що безділля гірше томить і мучить людські нерви, ніж, навіть, надмірна робота, бо в роботі принаймні нема часу думати про їх. (до Комарової Г.М., 1903 р.)

Про українця:

Приклад української інтеллігенції показує, що українець зовсім таки вмiє бути неукраїнцем, коли схоче... Тоді тільки починається справді вільна, не шовіністична, але й не «рабья» національна психологія, коли чоловік каже: Я може б і вмiв бути другим, але не хочу і не потребую, бо я хоч не ліпший, так за те й не гірший від інших, принаймні від тих, що хотять мене на свій лад перестановити. Приймайте мене таким, як я є, і тим, ким я сам хочу бути, не ваше діло вибрати мені мову і звичаї. Моя мова мужицька? так і всі мови мужицькі, а пани скрізь намагаються говорити по чужому...(до Кривинюка В.М., 1903 р.)

Про стосунки з іншими:

Я люблю держати свої відносини *im Klaren* (ясно) і ніщо мене так не мучить, як невиразна фальш. Москалі кажуть: «худой мир лучше доброй ссори», але я вважаю як раз навпаки: ліпше щиро посваритись, ніж нещиро миритись. (до Франка І.Я., 1903 р.)

Я держу завжди тон незмінно гречний, не переходячи ніколи в фамільярний, так мені вигідніше. (до Косач О.П., 1905 р.)

Про друзів:

Я вибіраю собі не amis de mes amis (друзі моїх друзів), але amis de mes idees (друзі в моїх ідей), хоч би, случаймо, і не всі ті amis любилися межи собою (до Франка І.Я., 1903 р.)

Про себе і життя на чужині:

Найбільше припав мені до серця той розділ з Вашої книги, що зветься «На селі»...Мені, вічній мандрівниці, той рідний край, що я так зрідка і не надовго бачу остатніми роками. коли вам не траплялося ніколи жити довго де-небудь в далекому краю, та шей не так по волі, як по неволі, то може Ви й не збагнете, яке то гірке і вкупі солодке те почуття, що збудили в мені Ваші вірші. (до Грінченка Б.Д., 1903 р.)

Про майбутні стосунки з чоловіком К. Квіткою:

Я не знаю, яка буде форма чи формула наших відносин, але одно певне, що ми будемо старатись якнайменше бути нарізно один від одного і якнайбільше помагати одно одному, – се головне в наших відносинах, а все решта другорядне. Може не кожний повірив би мені на такі слова, але хтось мені повірить, я знаю. (до Кобилянської О.Ю., 1904 р.)

Про життя і відчуття часу:

Живеш наче в романі романтичної школи: кругом контрасти, антитези, неможливості, трагедії, комедії, трагікомедії, хаос і серед нього якісь героїчні сцени та фігури немов з античної драми. Ніхто не знає, що буде завтра, мало хто пам'ятає, що було вчора. (до Косач О.П. (сестри) та Кривинюка М.В., 1905 р.)

Про курортне життя:

Нічого й казати, що європейські курорти кращі від російських і само життя там навіть не дорожче від, наприклад, кримського, але чималу різницю робить ціна дороги і паспорта і може треба вважати на втому від далекого переїзду та на нудьгу від занадто вже чужого окола. (до Косач О.П. (сестри), 1907 р.)

Про російську літературу:

Удручає в російській літературі навіть не стільки порнографія, скільки сумбурність і безпомічність думки і фантазії, беспорядність в рішенні навіть елементарних психологічних проблем. Іменно це найбільше прикро мені й в «ославлених» «Щаблях життя» (п'єса Винниченка), тай в драмі Пахаревського. Так, наче люди з зав'язаними очима пишуть... (до матері Косач О.П., 1908 р.)

Про звертання на ім'я і по батькові:

Не зову вас на ймення-«отчество», бо, правду кажучи, «отчества» Вашого я не знаю, тай не дуже люблю сей чуженародній звичай величання. Може не поремствуєте, що називаю Вас товаришкою, бо се ж загальнолюдський звичай зватися так межи людьми однакової «зброї», а ми ж обидві «воюємо пером» (до Кибальчич Н.К., 1908 р.)

Про талант:

Дуже хотілось би якось допомогти цьому подружжю, бо жінка людина талановита, а через злидні зовсім не має змоги свого таланту розвивати, і він глухне, а в нашій літературі кожен загублений талан – страшенна втрата. (до Кривинюка М.В., 1908 р.)

Про самотність на чужині:

Тепер нам тільки й жити, що літературою, бо людей українських тут зовсім нема. (до Косач О.П. (сестри), 1908 р.)

Про театр:

Учора було велике «собритіє» – я пішла в театр! (літ з 5 либонь не бувала, коли не лічити школи Лисенка торік). Се тому, що заїжджа трупа російська (дуже порядна) ставила Антігону Софокла, а я маю пасію до сих матерій. Вражіння було прекрасне... (до Косач О.П., 1911 р.)

Про українські думи:

Предивні, єдині на цілий світ пам'ятники творчости нашого народу (до Правління НТШ у Львові, 1908 р.)

Про себе (саморефлексія):

Я належу до тих людей, що коли бачать перед очима маленьку хмарку, то їм здається, що сонце погасло, а коли піймають промінь, то думають, що сонце прийшло жити до їх в саму душу, тільки чомусь я можу працювати переважно в хмарний час, а в соняшний роблюся здебільшого нездатною до виявлення себе в слові (хоч і то не завжді).

Життя ламало тільки обстанову навколо мене, а вдача моя, виробившись дуже рано, ніколи не мінялась, та вже навряд чи й зміниться. Я людина еластично-уперта (таких багато між жіноцтвом), скептична розумом, фанатична почуттям, до того ж давно засвоїла собі «трагічний світогляд», а він такий добрий для гарту. Одна моя знайома – жирівка-сіоністка, людина дуже нещасливого життя, так відповіла на дивування приятелів з її одваги в прийманні всякого нещастя: «А где ето написано, что я должна бить счастлива?» Хіба ж се не мудро мовлено?.. (до Кримського А.Ю., 1911 р.)

З листів, а особливо з купюрованих частин, дізнаємось, що Леся Українка не любила залазити в борги («волю зректися якоїсь там вигоди, ніж сидіти у лихварів у кишені»), обговорювала плани щоб відкрити невеличкий пансіон-санаторію разом з сестрою Ольгою, їй подобалась сережка в носі арабських жінок, і в останній рік життя з відчаю почала вчитися іспанської мови, з самоучителя звісно...

*За матеріалами видання
Леся Українка. Листи: 1903-1913., вид 2018 р.
підготувала методист КЗ ЛОР «ЛОМАНУМ»
Хомик Тетяна*